

18. Трубочев О. Н. Приемы семантической реконструкции / О. Н. Трубочев // Сравнительно-историческое изучение языков разных семей. Теория лингвистической реконструкции. – М., 1988. – С. 197–222.
19. Трубочев О. Н. Реконструкция слов и их значений / О. Н. Трубочев // Вопросы языкознания. – М., 1980. – № 3. – С. 3–14.
20. Трубочев О. Н. Труды по этимологии: Слово. История. Культура / О. Н. Трубочев. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – Т. 1. – 800 с. – (Opera etymologica. Звук и смысл).
21. Уфимцева А. А. Знак языковой / А. А. Уфимцева // Лингвистический энциклопедический словарь / [под ред. В. Н. Ярцевой]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – 685 с. – С. 167.
22. Bickerton D. Roots of language / Derek Bickerton. – Ann Arbor : Karoma Publishers, Inc., 1981. – xiii + 351 p.
23. Bréal M. Essai de Sémantique, science des significations / M. Bréal. – P. : Hachette, 1897.
24. Dictionnaire etymologique de la langue latine / [eds A. Ernout, A. Meillet]. – Paris, 1959. – P. VIII.
25. Schmidt J. Zwei arische a-Laute und die Palatalen / J. Schmidt // KZ. – 1881 – XXV. – P. 69.

УДК 811.112.2'373:81'373.45

А. В. Каныш,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ИНТЕГРАЦИЯ ИНОМОВНЫХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ЛЕКСИЧНУ СИСТЕМУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті аналізуються лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники появи сучасних запозичень, досліджуються їх структурно-семантичні та функціонально-стилістичні характеристики. Особлива увага приділяється опису механізмів адаптації запозичень до норм німецького правопису, морфології та словотвору, а також їх інтеграції у лексико-семантичну систему німецької мови.

Ключові слова: німецька мова, лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники, запозичення, словотвір, лексична система.

INTEGRATION OF THE FOREIGN BORROWINGS INTO THE LEXICAL SYSTEM OF THE GERMAN LANGUAGE

One of the the major development tendencies of the modern lexical system of the German language is borrowings from American English. The article studies lingual and extralingual factors of the occurrence of the borrowings along with their structural, semantic, functional and stylistic features. The article focuses on researching the adaptation mechanisms of the borrowings to the German orthography, morphology, word formation and their integration into the lexico-semantic system of the German language. Extralingual determinancy of the borrowings is a set of social, psychological and cultural intentions that trigger assigning a new name to an existing object or a phenomenon. The motivation behind using the borrowings lies in the necessity to fill a lexical gap, prestigious reasons, linguistic economy, polysemy avoidance, euphemisation etc. The article deals with the consequences that the target language takes after the borrowing process and worthwhileness of their use from the perspective of the language integrity. The main subject of the research is the foreign borrowings, included in the corpus «Our words of the decade. 2000-2010», edited by Duden Publishers. The corpus contains miscellaneous lexical innovations.

Key words: German language, lingual and extralingual factors, borrowings, word formation, lexical system.

ИНТЕГРАЦИЯ ИНОЯЗЫЧНЫХ ЗАИМСТВОВАНИЙ В ЛЕКСИЧЕСКУЮ СИСТЕМУ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА

В данной статье анализируются лингвистические и экстралингвистические факторы появления современных заимствований, исследуются их структурно-семантические и функционально-стилистические характеристики. Особое внимание уделяется описанию механизмов адаптации заимствований к нормам немецкого правописания, морфологии и словообразования, а также их интеграции в лексико-семантическую систему немецкого языка.

Ключевые слова: немецкий язык, лингвистические и экстралингвистические факторы, заимствования, словообразование, лексическая система.

*Могутність мови не в тому, щоб відхилити чуже, а в тому, щоб його поглинути.
Й. В. Гете*

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому суспільстві жодна мова чи культура не може уникнути впливу інших мов та культур. З кожним днем посилюється взаємозалежність між народами та країнами у політичній, економічній, культурній та технічній галузях. На сьогоднішньому етапі німецька мова зазнає надзвичайно сильного впливу з боку американського варіанту англійської мови, що виражається насамперед в активному запозиченні лексики. Як і в інших мовах, запозичення складають найчисельнішу групу серед німецьких неологізмів. Ця частина словника характеризується високою рухомістю складу та функціональною активністю, тому її вивчення є подальшим кроком у дослідженні соціальної природи мови та динамічного характеру її лексичної системи.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Процеси запозичення іномовної лексики, її структурно-семантичні, функціональні та стилістичні характеристики розглядалися в останні роки в роботах Л. Крисіна, Є. В. Розен, Р. Хоберга, В. Шнайдера, І. Зьорензен, Д. Ціммера та ін. Проте більш детального дослідження потребує механізм інтеграції актуальних запозичень у лексичну систему німецької мови, їх подальша словотвірна активність та специфічні функції у мові-реципієнті.

Завдання та матеріал дослідження. Процеси запозичення сьогодні є інтенсивними як на жодному попередньому етапі розвитку мови. Через велику рухомість та нечіткі межі цієї частини словника неможливо визначити точну кількість запозичених англіцизмів у мові, проте найчастіше називається цифра 6000 [4, с. 21]. Нашим завданням є дослідження структурно-семантичних та функціонально-стилістичних характеристики актуальних запозичень та їх інтеграції в лексико-семантичну систему мови. Матеріалом нашого дослідження виступають іномовні запозичення, включені до корпусу нових слів «Unsere Wörter des Jahrzehnts. 2000-2010» («Наші слова десятиліття. 2000-2010»), який був укладений редакцією видавництва Дуден і містить словникові інновації, що будуть включені в наступні видання словників Дуден. Крім цього в якості фактичного мовного матеріалу використовувались англіцизми, запозичені на попередніх етапах розвитку мови, які вже були освоєні системою німецької мови та включилися у процеси німецького словотвору. Для дослідження використовувалися також актуальні німецькі тексти з матеріалів ЗМІ, науково-популярних та інформаційних видань.

Виклад основного матеріалу. Традиційно основною причиною появи запозичень були відмінності у рівні розвитку країн і народів в певній галузі, що призводило до запозичень назв разом із новими предметами і явищами, проте такий

тип запозичень сьогодні зустрічається досить рідко. До інших екстралінгвістичних чинників запозичення англіцизмів Л. Крисін відносить також:

- володіння переважно англійською мовою в якості іноземної;
- престиж іноземної мови (англійська мова асоціюється у носіїв мови з американським способом життя, вживаючи англіцизми, мовець прагне продемонструвати свою прогресивність, освіченість, належність до певної соціальної групи);
- комунікаційний, пов'язаний із стрімким розвитком комунікаційної мережі;
- демографічний (інтенсивна міграція населення зумовлює розвиток білінгвізму).

Основними лінгвістичними чинниками традиційно вважаються такі:

- етимологічний (приналежність німецької та англійської мов до однієї мовної сім'ї);
- формальні (морфологічний та фонемно-графемний);
- відсутність відповідного найменування у мові-реципієнті;
- стилістичний (англіцизми мають більшу експресивність порівняно з німецькими еквівалентами);
- необхідність мовної економії;
- необхідність спеціалізації понять у певній сфері людського життя;
- тенденція до усунення полісемії чи омонімії корінних слів;
- евфемізація та ін. [1, с. 12].

Досліджуваній нами корпус лексики охоплює 508 слів – вокабулярних інновацій різного типу. Об'єктом нашого аналізу стали 176 мовних одиниць («чистих» англіцизмів та новоутворень на основі англіцизмів), які поряд із запозиченнями з французької, іспанської, японської та інших мов складають переважну більшість серед запозичень у досліджуваній групі лексики. Найчисельнішу групу серед запозичених англіцизмів – як і взагалі традиційно серед неологізмів – складають іменники (прості слова та композити як із словами, запозиченими раніше, так і з недавніми запозиченнями), оскільки нові слова найчастіше є назвами нових реалій – предметів і понять. Наступну за чисельністю групу складають дієслова, які є власне неологізмами, тобто словами абсолютно новими для німецької мови. Найменшу групу складають прикметники та прислівники, які також відносяться до категорії власне неологізмів.

Якщо для запозичення вище названих категорій слів існують об'єктивні причини, то запозичення деяких інших американізмів не може бути виправдане ні семантично, ні функціонально, напр.: англ. *Oops! Wow!* Сполучники, предикативні прислівники, частки та, особливо, вигуки складають найбільш специфічну і консервативну частину кожної національної мови і з трудом пропускають у своє коло «чужинців» [2, с. 7]. Тому такі слова ніколи не будуть повністю інтегровані в систему мови і навряд чи витіснять старі відповідники. Запозичені вигуки Є. Розен називає вигуками «другого шару», тобто не пов'язаними з інстинктивним виявленням емоцій та волевиявлення [3, с. 99].

Мова, яка запозичує слова, змінює та перебудовує їх, підпорядковуючи своїм внутрішнім закономірностям. Нова лексика «підлаштовується» до існуючої системи лексики: набуває ознак німецьких частин мови, включається в тематичні кола, та термінологічні ієрархії, «підключається» до тематичних, словотвірних, семантичних (наприклад, синонімічних) рядів, заповнює собою деякі існуючі у словотвірній та семантичній системі порожні місця – лакуни [3, с. 101]. Якщо іншомовне слово не зазнає змін у мові-реципієнті, воно залишається варваризмом, іншомовним вкрапленням, яке регулярно вживається, але не стає її елементом, напр.: *Merci! O'kay!*

Перш за все, запозичення зазнають фонетичних змін, підлаштовуючись до правил німецької вимови. Фонемні, відсутні в мові-реципієнті можуть замінюватися схожими (напр., англ. *th* на нім. *f*) або їх заміщують відповідно до графічного образу слова. Аналіз фонетичних характеристик досліджуваних запозичень показав, що практично всі вони зберігають англійське написання та вимову: *Memorystick, Outtake, Smiley*. Це дозволяє зробити висновок, що фонетична сторона досліджуваних англіцизмів зазнала найменшої асиміляції в мові-реципієнті. Поряд з цим у поодиноких випадках вказується два варіанти вимови (англійський та німецький), напр., для скорочення *FAQ*. Можливо, з часом вимова деяких слів (напр., *Spam*) буде адаптована до фонетичних норм німецької мови, так як це сталося зі словами *Radio, Sport, Stress* та ін.

Крім фонетичної асиміляції з самого початку відбувається також граматичне інкорпорування запозичень: іменники отримують артикль (*der Disclaimer, die Security, das Prequel*), дієслова отримують ознаки німецького інфінітива та дієвідмінювані форми: *voten* (від англ. *to vote*), *triggern* (від англ. *to trigger*), *trunkieren* (від англ. *to truncate*). Нові дієслова утворюються також від англійських іменників – *upgraden* (від англ. *upgrade*) та навіть скорочень – *voipen* (від англ. *VoIP = Voice over Internet Protocol*).

Запозичені прикметники можуть втрачати англійське закінчення – *investigativ* (від англ. *investigative*) або поєднуватися з німецькими афіксами – *fluffig* (від англ. *fluffy*). Нові прислівники утворюються, зокрема, шляхом приєднання німецьких напівафіксів до англійських іменників: *webweit defaultmäßig*.

Граматичний рід запозичених іменників встановлюється: 1) за родом афікса: *das Networking*; 2) за родом семантично спорідненого німецького іменника: *die Flatrate*; 3) за біологічним родом: *der Muggel*. [5, с. 265].

У багатьох іменників граматичний рід коливається: *der / das / die Spam; das / der Default*.

Результати структурно-морфологічного аналізу показують, що в даній групі лексики присутні:

- прості слова: *der Caterer, der Donut*;
- композити: повністю із запозичених складників – *das Get-together, die LAN-Party, der Coming-of-Age-Film*; гібридні утворення – *der Recyclinghof* (англ. + нім.), *der Körperscanner* (нім. + англ.);
- різні види скорочень (акроніми, контрактири, абрєвіатури): *das SUV, die EUFOR, das Xetra, das T-Car, das B2B-Geschäft*;
- словосполучення: *das Friendly Fire, der / das Ground Zero, das Nordic Walking*.

У багатьох випадках подаються різні варіанти написання: *Ratingagentur – Rating-Agentur; Tag-Cloud – Tagcloud; Hotspot – Hot Spot; EUFOR – Eufor; Drop-out-Rate – Dropoutrate – Dropout-Rate*.

Таким чином, хоча ці іншомовні запозичення вже були відібрані для лексикографічної кодифікації, такі моменти, як різні способи написання, два-три варіанти артикля у іменників та ін., свідчать про те, що вони ще не повністю пройшли процес інтеграції в лексичну систему німецької мови.

Серед досліджуваної групи лексики нами було виявлено різні види запозичень: матеріальні (лексичні) запозичення, кальки (*das Bezahlfernsehen – англ.: das Pay-TV; der Schurkenstaat – англ.: rogue state*) та напівкальки (*die Besetzungscouch – англ.: casting couch*).

Серед інновацій останніх десятиліть зустрічаються також словотвірні запозичення, у яких власний зміст передається англійськими морфемами, напр.: *das Handy* (англ. *cell phone, mobile phone*) – мобільний телефон; *der Showmaster* (англ. *host, MC, Master of Ceremony, presenter*). Такі слова називають «несправжніми» англіцизмами (*Scheinanglizismus*), оскільки

ки в англійській мові їх не існує. З огляду на популярність іменника *Handy* Р.Хоберг навіть припускає, що в майбутньому графічний образ слова може змінитися на більш німецький: *Händi* [4, с. 23].

У досліджуваній групі лексики виявлено також опосередковані запозичення – запозичення з інших мов, які потрапили до німецької мови через посередництво англійської, напр.: *der Bagel* – англ.: *bagel* ← ідиш: *baygel*.

Дослідження семантики слів даного корпусу дозволяє зробити наступні висновки:

- Найчастіше англіцизми запозичуються тільки в одному, найбільш актуальному для сучасної культурної та політичної ситуації значенні, і тільки зрідка – в усьому комплексі їх значень у мові-джерелі, напр., іменник *die Roadmap* (власне: *дорожня карта, карта автомобільних доріг*) у значенні «*план майбутнього розвитку, план вирішення конфлікту*».

- Після запозичення слова лише в одному лексико-семантичному варіанті починається його самостійний розвиток у мові-реципієнті. Так, запозичений в німецьку мову англійський прикметник *cool* не є синонімічним німецькому *kühl* – *прохолодний*, тому що належить до сленгу, містить емоційно-оціночний компонент значення і означає «крутий»: *cooler Тур* – «крутий» *тип* (не можна сказати *cooles Bier*). Крім того на основі цього значення за допомогою німецьких префіксів були створені назви *uncool* – не «крутий» та *urcool* – дуже «крутий».

- Англіцизми можуть вживатися в німецькій мові в іншому значенні, ніж у мові-джерелі: *die Body* – *облягаючий комбінезон* (англ.: *body* – *тіло*).

Прагненням замінити довге або багатослівне найменування коротким чи однослівним пояснюється запозичення таких назв як *der Best Ager* – нім.: *Person, die zur anspruchsvollen, konsumfreudigen Kundengruppe der über 40- bzw. 50-Jährigen gehört*. Серед досліджуваних запозичених англіцизмів присутні також метафори (*der Babyblues* – *нісляпологова депресія у жінки*) та експресивні, стилістично забарвлені назви (*der Womanizer* – нім.: *der Frauenheld* – *серцеїд, плейбой*).

Висновки з дослідження та перспективи. Виходячи з вищезазначеного, можна зробити такі висновки:

1. Сучасна німецька мова постійно поповнюється іншомовною лексикою, насамперед, з американського варіанту англійської мови, яка, перш ніж стати повноправною частиною словникового складу, проходить етап освоєння, пристосування до німецьких правил правопису, морфології, граматики тощо.

2. Найменших змін зазнала фонетична сторона досліджуваних англіцизмів. При цьому частина з них має різні способи написання, іменники можуть мати два або три варіанти артикля тощо. Це свідчить про те, що ці лексичні одиниці ще не повністю інтегрувалися в лексичну систему мови-реципієнта.

3. Після запозичення в німецьку мову (як правило, в одному своєму значенні) англіцизми можуть в подальшому зазнавати семантичних змін (звуження, розширення значення), а також можуть вживатися в іншому значенні, ніж у мові-джерелі.

4. Проблема освоєння та інтеграції іншомовних запозичень є актуальною і для сучасної української мови та її мовців. Тому результати нашого дослідження можна екстраполювати на ситуацію із запозиченнями в інших мовах.

Література:

1. Крысин Л. Иноязычные слова в современном русском языке / Л. Крысин. – М.: Просвещение, 1968. – 208 с.
2. Крысин Л. Слово в современных текстах и словарях. Очерки о русской лексике и лексикографии / Л. Крысин. – М.: Знак, 2008. – 320 с.
3. Розен Е. На пороге XXI века. Новые слова и словосочетания в немецком языке / Е. Розен. – М.: Менеджер, 2000. – 192 с.
4. Hoberg R. Was wird aus Deutsch angesichts der Dominanz des Englischen? / R. Hoberg // Der Sprachdienst. – 2012. – Jg. 56, Nr. 1/12. – S. 19-25.
5. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache / Th. Schippan. – Tübingen: Niemeyer, 1992. – 306 S.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

6. Unsere Wörter des Jahrzehnts. 2000-2010. Chai Latte, Ego-Google und Ich-AG // Mannheim, Zürich: Dudenverlag, 2001. – 80 S.

УДК 811.161.2'374

Ю. Г. Карачун,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ

МОВНІ ТА ПОЗАМОВНІ ЧИННИКИ УТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ З ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Стаття присвячена висвітленню мовних та позамовних чинників утворення термінів з електротехніки в українській та англійській мовах. До мовних чинників відносимо процеси запозичення, калькування, неологізації, архаїзації, словотвору, мовної економії, фразеологізації, а до позамовних належать історично-політичний, виробничо-технологічний та соціально-комунікативний чинники.

Ключові слова: мовний та позамовний чинники, термін, запозичення, неологізм, архаїзм, фразеологізм, мовна економія, словотвір, калька.

LINGUISTIC AND EXTRALINGUISTIC FACTORS OF TERMS FORMATION IN ELECTRONIC ENGINEERING IN THE ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

The article deals with linguistic and extra linguistic factors of terms formation in electronic engineering in the English and Ukrainian languages. To linguistic factors in both languages belong processes of borrowings, neologisms, archaisms, idioms, word formations, loan translations and language economy. The French, Greek and Latin languages are the main sources of terms borrowings in English. But the Ukrainian language enriches her vocabulary also with the help of English borrowings. The second factor of terms formation is loan translation (*calque*) – is a word or phrase borrowed from another language by literal, word-for-word or root-for-root translation. Because of the rapidly moving events in the electronic engineering there is a tendency of a new word formation, so called neologisms – is the name for a relatively new or isolated term, word, or phrase that may be in the process of entering common use, but that has not yet been accepted into mainstream language. Archaism – is the use of a form of speech or writing that is no longer current or that is current only within a few special contexts. Other ways of term formation are suffixes and prefixes addition to the already existing words in the language, combining words into the terms word combination, word building, abbreviation and the figurative meaning. To the extra linguistic factors belong historical and political, manufacturing and technological, social and communicative.

Key words: linguistic and extra linguistic factors, term, borrowing, neologism, archaism, idiom, word formation, *calque* and language economy.